

November 2005

Dagsê Alle belangstellende in die geskiedenis van ou Pretoria,

Nog 'n jaar is verby en ek kan nie glo dat ek nou al drie jaar lank elke maand 'n brief uitgestuur het nie. Toe ek begin het was ek vol vertwyfeling en het nie geweet of dit gaan werk nie. Dit het egter my hele lewe verander. Ek het met vele interessante mense kennis gemaak en is tans so besig dat daar nie eers tyd is om op die stoep te sit en bekommer oor die rumatiek wat in my pinkie in getrek het nie.

Ek het verlede week 'n baie interessante boek afgeneem. Dit is Register van Lidmate van die Herv. Kerk. Ek moet nog uitvind wat die datum presies is maar dink dit is ongeveer 1906. Wat baie interessant is, is dat meeste vrouens se nooiensvanne ook daarin verskyn. Die geboortedatums van die nuwe lidmate word ook aangegee en die datum van hul voorstelling. Dit sal vir die genealoë ook interessant wees om te sien wie almal in die huis of plaas woonagtig was wat heel moontlik dui op familieverwantskappe. Dit is hier by my op CD Beskikbaar.

Die SAVK-Jaarkongres was 'n ongelooflike belewenis. Baie interessante lesings bygewoon en baie interessante mense ontmoet. Wens net ek kon die helfte van dit wat voorgedra is onthou. Ek wag nou net in spanning vir die CD oor die kongres wat volgende jaar beskikbaar sal wees. Die volgende paar maande gaan ek stukke van my lesing oor fotos van ou Pretoria gebruik as brief.

Van Nandor Sarkady

Ek het 'n vraag vandag. Is daar iemand wat my kan help met inligting oor die Rebeccastraat begraafplaas. Meer bepaald, die groot blok waar duisende mense tydens die 1918 griep begrawe is.

Van Matin Brookes

Daar is tyd gelede ou tremspore voor die Uniegebou opgegrawe. Nou soek Martin na foto van die Uniegebou met die trem in die voorgrond. Is daar miskien iemand wat kan help.

Stiemens

Jean du Plessis van Stellenbosch doen navorsing oor die ou Onderwyser Hendrik Stiemens en sy nageslagte. Hy het selfs al 'n draai in Nederland gaan maak vir sy navorsing. Wie kan help?

Pluimpie vir die Stadsraad

Ek het die voorreg gehad om 'n paar Engelse besoekers te help om hul "roots" in Suid Afrika op te spoor. Hulle is afstammeling van die Landmeter Walker van Walkerstraat. Hulle kan nie glo dat die ou Kerkstraat Begraafplaas so netjies is nie. Veral as hulle dit vergelyk met ander begraafplase wat hulle in Suid Afrika besoek het nie.

Digitale Revolusie

Lankal was daar 'n industriële revolusie. Ek dink wat vandag besig is om te ontwikkel kan ons 'n Digitale Revolusie noem. Navorsing [en verspeiding van inligting] word nou baie eenvoudiger en vinniger. Meeste van die Hervormde Kerk se registers is nou op CD beskikbaar. Dit is nou nie meer nodig om vir dae lank in die argiewe te gaan sit om die ou doopinskrywings na te slaan nie, dit kan nou by die huis op jou eie rekenaar gedoen word. En dan kan jy sommer nog 'n uitdruk van die relevante baldsye maak. Hoe lyk dit wanneer gaan die ander Kerke ook hul registers beskikbaar stel ?

Wat van fotos????? Baie van ons sit met fotos wat van onskatbare waarde vir navorsers sal wees. Wanneer gaan ons begin om die fotos op CD te sit en beskikbaar te stel vir navorsers.

The Deserted Village by H.F. Gros

Hierdie foto wys die hoek van Kerk- en Van der Waltstraat in 1881. Tydens die eerste Anglo Boere Oorlog het die boere Pretoria beleer. Vroeg die oggend van die 22ste Desember 1880 het die Engelse Bevelvoerders die inwoners van Pretoria beveel om hul huise en besighede te verlaat en die militêre kamp wat aan die oostekant van die dorp geleë was te betrek. Spesiale verloop is later aan Gros toegestaan om sy ateljee te besoek en hierdie is een van die fotos wat hy toe geneem het.

Dit is vir my 'n ongelooflike gevoelvolle foto. Die atmosfeer van verlatenheid kan duidelik aan gevoel word. Die eers besige stad is nou heeltemal leeg, nie eers 'n rondloperhond is in sig nie.

Links op die foto is die fotografie ateljee van H.F. Gros. Henri Ferdinand Gros is op 7 Mei 1842 in Switserland gebore. Hy kom in 1869 in Suid Afrika aan. Alhoewel 'n hele paar rondreisende fotografe reeds in Pretoria sake gedoen het was Gros die eerste een om hom permanent hier te vestig. Op 26 Desember 1874 verskyn sy eerste advertensie in die Volksstem "Mons. H.F. Gros het in Pretoria aangekom en sal binnekort sy ateljee open". Hy begin sy besigheid in die Artillerieplein agter die hofgebou op Kerkplein en skuif toe na die huis van Smithers. Later bou hy sy eie ateljee. In die Volksstem van 13 November 1875 adverteer hy dat hy binnekort die Eerste fotografiese ateljee in Pretoria gaan open. Spesiaal ontwerp om voorsiening te maak vir die nuutste beligtings tegnieke. Ook noem hy dat hy enige fotos wat nie binne tien dae afgehaal word nie in sy ateljee sal vertoon. Ongelukkig meld die advertensie nie waar die ateljee is nie.

In 1877 koop hy hierdie erf [nommer 376] op die hoek van Kerk- en Van der Waltstraat van R.E. Schubart. Wanneer hy die ateljee gebou en betrek het is ongelukkig nie bekend nie. Dit was een van die eerste dubbelverdieping geboue in Pretoria.

In die middel van die foto is die eerste kerk wat op Kerkplein gebou is. Die kerk is tussen 1854-1857 gebou en was 'n eenvoudige saaltipe gebou met dik mure en 'n graddak. Die bouers was William Skinner en die twee Devereux broers. Op een van die gewels was die voorletters van die

bouers: DD en S en die jaartal 1855 daaronder. Daar bestaan 'n hele paar fotos van die ou kerk maar nie op een van die fotos kon ek die bouers se voorletters sien nie.

Daar was sitplek vir 700-800 mense. Reeds met die inwyding van die kerk deur ds. Van der Hoff in Februarie 1857 was die kerk te klein en sommige mense het selfs op die balke gesit. In die sestiger jare is die kerkgebou vergroot deur die aanbou van 'n konsistorie en nog 'n vleuel. Die konsistorie kan regs op die foto gesien word en links is die nuwe vleuel.

Die kerkgebou is in September 1882 eers deur 'n storm ernstig beskadig en nog dieselfde maand deur 'n verwoestende brand, wat op raaiselagtige wyse ontstaan het, verder in puin gelê. Slegs die trap van die preekstoel en een nagmaaltafel kon gered word. Verskillende mense het hierdie raaiselagtige brand gesien as 'n oordeel van God omdat Shepstone in die Kerkgebou en nie in die Raadsaal ingesweer is. Daar is soms spottenderwys na Shepstone verwys as die duiwel se slypsteen.

Heel regs op die foto is die winkel van T.W. Beckett & Co. Thomas William Beckett kom in 1874 in Pretoria aan en 'n jaar later neem hy die gebou van Kisch & Harsant op Kerkplein oor en begin sy besigheid daar. Terloops in 1875 adverteer Kisch & Harsant hulself as die enigste agente vir SINGER naaimasjiene in die die Republiek.

Om terug te keer na T.W. Beckett. In 1875 adverteer hy sy besigheid as geleë in Commercial Row op Kerkplein en waarborg die laagste pryse vir wol, velle en ander produkte. Maar sommer so met die intrapslag bots hy met die gereg. Hy het die markwet oortree deur tabak direk van die boere aan te koop in plaas van om op die mark te koop. Die Landdros bevind hom skuldig en 'n boete van 7 sjielings en 6 pennies word hom opgelê. Die boete kon so hoog as 500 Riksdalers gewees het maar omdat dit 'n eerste oortreding is was die Landdros hom genadig.

In dieselfde jaar [1875] wat hy die winkel in Kerkstraat betrek het, het hy 'n blok erwe van Pres. Pretorius gekoop waarop hy 'n woonhuis "Blackwood Villa" gebou het. Munitoria is later op die grond gebou. In 1889 koop hy 'n deel van die plaas Arcadia en bou daar 'n nuwe imposante woonhuis "Merton Keep" wat jare later, na sekere verbouings, deur die Franse ambassade betrek word.

Beckett het vooruitgeboer en in 1889 verkoop en ruil hy nie meer wol en velle nie, maar hy adverteer dat 'n nuwe besending Salon meubels soos rusbanke, gemaklike stoele, klavier stoele, vase en boekrakke so pas uitgepak is. Dan lui die advertensie ook dat hy nou Krieketvoorwerpe soos "Bats, Stumps, Balle en kniestukke" te koop aanbied. Dit klink nie asof daar Hollandse of Afrikaanse benamings vir die voorwerpe was nie.

Groete tot volgende maand. Ek wens u almal 'n Geseënde Kersfees en Voorspoed in die Nuwe Jaar toe. Wie onthou nog die Kerkskaartjies van ons kleintyd. Die opgewondenheid om elke dag pos uit te haal en die nuwe kaartjies te bewonder. Dan word daar toue gespan om die kaartjies op te hang. Vandag se e-pos is nie naastenby so opwindend nie, of mniskien is ek net te oud om dit te waardeer. Ook die telefoon boodskappe word gelees en dan weer uitgegee. Nie versamel soos lank gelede nie.

Rosa Swanepoel